

Anna Szkolak-Stepień

UNIWERSYTET PEDAGOGICZNY IM. KEN W KRAKOWIE

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I WCZESNEJ EDUKACJI NA SŁOWACJI

THE TRAINING OF PRESCHOOL AND EARLY CHILDHOOD EDUCATION TEACHERS IN SLOVAKIA

Abstract

In the European Union does not apply a uniform system of education and competence in this area belong mainly to the Member States. The educational systems in different countries vary in ways which results from the different traditions of teaching. This article presents the training of preschool and early childhood education teachers in Slovakia.

Key words: education, teachers of early childhood education, Slovak educational system

Słowa kluczowe: kształcenie, nauczyciele wczesnej edukacji, słowacki system oświatowy

WPROWADZENIE

W ostatnim dwudziestolecu w krajach europejskich zaszły poważne zmiany we wszystkich obszarach życia, także w dziedzinie edukacji. Wraz ze zmianami w całych systemach edukacyjnych, które starają się dopasowywać do potrzeb społeczeństwa wiedzy, zaszły także zmiany w zakresie kształcenia nauczycieli, w tym nauczycieli wczesnej edukacji.

Zawód nauczyciela bardzo się zmienił, co widać nie tylko w zakresie wymaganych kwalifikacji i kompetencji nauczycielskich, ale całokształcie współczesnej sytuacji zawodowej nauczycieli regulowanej przez odpowiednie akty prawne (por. V. Švec, 2001; H. Filova, 2001; E. Novotná, M. Portik, 2007).

W Unii Europejskiej nie obowiązuje jednolity system edukacyjny, kompetencje w tym zakresie w znacznej mierze należą do państw członkowskich. Jednak ze względu na zniesienie granic, tworzenie jednolitego rynku i swobodnego przepływu osób, towarów i kapitału Unia Europejska postanowiła wyznaczyć pewne ramy dla systemów edukacyjnych. Powodem tego była także chęć ułatwienia uznawania dyplomów szkolnych

w innych państwach członkowskich, możliwość poszerzania kwalifikacji zawodowych poprzez staże i praktyki w innych krajach unijnych.

Oprócz wyznaczenia pewnych ram dla systemów edukacyjnych Unia Europejska, by usprawnić realizację Strategii Lizbońskiej, określiła także pewne kluczowe kompetencje dla zawodu nauczyciela. Współczesna Europa potrzebuje wysoko wykwalifikowanej kadry pedagogicznej, która posiada odpowiednią motywację do pracy i predyspozycje do wykonywania zawodu nauczyciela. Tylko taka kadra pozwoli na efektywne kształcenie dzieci i młodzieży. Z tego względu od wielu lat w Unii Europejskiej toczy się debata dotycząca zawodu nauczyciela, głównie w kontekście zapewnienia wysokiej jakości jego kształcenia i doskonalenia zawodowego.

Podstawowym zadaniem europejskiej edukacji XXI wieku jest ukształtowanie człowieka identyfikującego się ze społecznością lokalną, narodową oraz czującego się obywatelem Europy. Jednocześnie człowiek ten powinien być przygotowany do uczenia się przez całe życie w celu poszerzania wiedzy, zdobywania nowych kwalifikacji i umiejętności, kierowania własnym rozwojem. Obowiązkiem każdego nauczyciela, oprócz przekazywania wiedzy, jest także przygotowywanie uczniów do stawiania pytań, widzenia problemów, samokontroli i refleksji nad własnym działaniem, planowanie przyszłości oraz uczenie sposobów radzenia sobie ze stresem i niepowodzeniami.

Nauczyciel staje się partnerem, doradcą i przewodnikiem uczniów. Wchodzenie w nową rolę wymaga od niego bogatej, ciągle odnawianej wiedzy o potrzebach uczniów — podmiotu edukacyjnych procesów. Konieczna jest również weryfikacja dotychczasowych treści, form, zasad i metod oraz środków działalności pedagogicznej, twórczego i innowacyjnego ich stosowania.

Przekształcenia edukacyjne wymagają ustawicznego rozwoju kompetencji zawodowych nauczycieli, a tym samym osiągania kolejnych szczebli awansu zawodowego, ponieważ rozwój zawodowy nauczyciela pozwala mu na odkrywanie swej indywidualności, umacnianie postawy kreatywnej i wzbogacanie systemu wartości kształtującego postawy i kwalifikacje zawodowe (zob. I. Czaja-Chudyba, 2013).

Szczególne miejsce w procesie edukacji dotyczy pierwszego etapu kształcenia.

Nauczyciel wczesnej edukacji odgrywa specyficzną i niepowtarzalną rolę, ponieważ od niego zależy w dużym stopniu powodzenie w dalszej karierze dzieci, ale także ich postawa wobec szkoły jako instytucji edukacyjnej, wobec nauczycieli i obowiązków szkolnych. Już nigdy później nauczyciel nie odgrywa tak ważnej roli w rozwoju dziecka i nie jest tak ważnym autorytetem, a często wzorem do naśladowania (A. Szkolak, 2013, s. 94).

Dlatego tak istotne jest kształcenie przyszłych nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnej edukacji, aby osiągnęli oni kompetencje pedagogiczne niezbędne do wykonywania zawodu. Mają oni wpływ na rozwój dziecka w obrębie wszystkich sfer osobowości, a więc nie tylko w zakresie intelektualnym, ale także społecznym, moralnym, kulturalnym, a częściowo nawet fizycznym. Osobowość dzieci rozpoczynających naukę szkolną jest bowiem wyjątkowo plastyczna i wrażliwa. Można ją łatwo kształtować i nadawać jej pożądaną formę, ale można ją również zdeformować. Nauczyciele małego dziecka podejmując, jako pierwsi w systemie wieloetapowej edukacji, zadanie

kształtowania osobowości na szczeblu propedeutycznym, kładą podwaliny dla kolejnych etapów kształcenia (por. J. Vašutová, 2001).

Systemy edukacyjne w poszczególnych krajach Unii Europejskiej różnią się pod wieloma względami, co wynika z odmiennych tradycji nauczania, jak i modeli kształcenia nauczycieli. Różne są także prawa i obowiązki zawodowe nauczycieli, wymagane kwalifikacje, czas pracy, system wynagrodzeń, a także prawodawstwo dotyczące zawodu nauczyciela.

Przedstawienie problematyki kształcenia nauczycieli na Słowacji zostało podsygniowane bliskim sąsiedztwem tego kraju, podobnymi uwarunkowaniami geopolitycznymi, ale przede wszystkim faktem wspólnej historii, tradycji, kultury, nauki i edukacji. Słowacja jest jednym z czterech państw Środkowej Europy — Polski, Czech i Węgier — które podejmują nieformalną regionalną formę współpracy w ramach tzw. Grupy Wyszehradzkiej (V4).

Ideą utworzenia Grupy była intensyfikacja współpracy w zakresie budowy demokratycznych struktur państwowych oraz wolnorynkowej gospodarki, a w dalszej perspektywie uczestnictwo w procesie integracji europejskiej, wymianie informacji, promocji wspólnoty kulturowej. Za datę jej powstania przyjmuje się 15 lutego 1991 r., kiedy to prezydenci Polski Lech Wałęsa i Czechosłowacji Václav Havel oraz premier Węgier József Antall podpisali w węgierskim mieście Wyszehrad wspólną deklarację określającą cele i warunki wzajemnej współpracy. Od 2004 r. wszystkie kraje V4 są członkami Unii Europejskiej, a Grupa Wyszehradzka stanowi forum wymiany doświadczeń oraz wypracowywania wspólnych stanowisk w sprawach istotnych dla przyszłości regionu i UE (<http://www.msz.gov.pl>).

EUROPEJSKIE STANOWISKO W PROCESIE KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

W związku ze zmianami, jakie zaszły w ostatnich latach w europejskim systemie szkolnictwa wyższego, konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na efekty oddziaływania Deklaracji Bolońskiej na proces kształcenia przyszłych nauczycieli.

Założenia Deklaracji Bolońskiej stanowiły podstawę do wypracowania wspólnego europejskiego stanowiska umożliwiającego rozwiązanie problemów występujących w większości krajów. Zamierzano stworzyć warunki do mobilności obywateli, dostosować system kształcenia do potrzeb rynku pracy, a zwłaszcza doprowadzić do poprawy zatrudnienia, podnieść atrakcyjność i poprawić konkurencyjność szkolnictwa wyższego w Europie wobec innych światowych centrów rozwoju tak, aby odpowiadała wkładowi tego obszaru w rozwój cywilizacyjny świata (<http://ekspertbolonscy.org.pl>). W tych zmianach uczestniczy także Słowacja i wszystkie pozostałe kraje Grupy Wyszehradzkiej.

Od wielu lat, zarówno na Słowacji, jak i w wielu krajach europejskich, poszukuje się rozwiązań, które zapewnią młodym ludziom warunki do rozwijania zainteresowań, poszerzania horyzontów, zdobycia wykształcenia, gwarantującego wysokie kompetencje i konkurencyjność na stale zmieniającym się europejskim rynku pracy.

Niezwykle wyzwanie stoi przed edukacją i nauczycielami, którzy będą wprowadzać w życie przyjęte rozwiązania i kreować zmiany. Deklaracja Bolońska niejako wymusiła zmiany standardów kształcenia w uczelniach wyższych, programów i planów studiów, a także wprowadzenie nowych specjalności, spowodowała nowe rozwiązania organizacyjne. Te zmiany są dzisiaj wyraźnie zauważalne, zwiększyła się oferta edukacyjna dla studentów.

Współczesny nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji to człowiek doksztalający się na różnego typu studiach podyplomowych i kursach, zdobywający kolejne stopnie awansu zawodowego, co pozwala mu na wyższe zarobki i pewniejszą, stabilniejszą sytuację na rynku pracy.

Nauczyciel staje się dziś częściej dyskutantem i przewodnikiem, niż wykładownicą przekazującym wiedzę. Jest nie tylko kimś, kto zasługuje na szacunek przez fakt zawodu, lecz kimś, kto musi sobie na ten szacunek zasłużyć. Jednym z jego najistotniejszych zadań jest uczenie tego, jak pozyskiwać informacje, weryfikować je i w jaki sposób na ich podstawie formułować wnioski. W czasach szybko zmieniającej się rzeczywistości trudno więc określić, jaki model kształcenia nauczycieli jest najlepszy, bądź najbardziej wartościowy. Wiele z nich, zanim jeszcze ulegnie popularyzacji, przestaje pasować do sytuacji społecznej, politycznej, ekonomicznej. Także modele kształcenia nauczycieli sprawdzające się w jednym kraju, nie przystają do rzeczywistości innego (A. Szkolak, 2014, s. 4).

Pewnym jest natomiast, że każdy nauczyciel musi posiadać odpowiednie kwalifikacje, które oznaczają zakres i jakość przygotowania niezbędnego do wykonywania zawodu. Według J. Szempruch:

Po pierwsze obejmują one wiedzę naukową z zakresu danej dyscypliny ujmowanej w programie jako przedmiot nauczania. Po drugie przygotowanie pedagogiczne i umiejętności umożliwiające skuteczne, racjonalne, teoretycznie uzasadnione i optymalne działania dydaktyczno-wychowawcze. Po trzecie właściwe komunikowanie się z uczniami i innymi podmiotami edukacji, a także efektywne współdziałanie z nimi w realizacji celów i zadań nauczania i wychowania (J. Szempruch, 2013, s. 84).

Następnie wiedzę psychologiczną o psychicznych i fizycznych potrzebach dzieci oraz sposobach ich zaspokajania, a także wiedzę z zakresu socjologii i historii wychowania umożliwiającą głębsze zrozumienie społecznej funkcji szkoły i nauczyciela. Ważne są uzdolnienia i zainteresowania zawodowe oraz umiejętności doskonalenia własnego warsztatu pedagogicznego. Charakter i zakres owych kwalifikacji może ulegać zmianom (J. Szempruch, 2013). Cz. Banach dodaje, że kształcenie przyszłych nauczycieli wczesnej edukacji jest „procesem wielostronnym, wielofunkcyjnym i interdyscyplinarnym. Powinno przebiegać w trzech wymiarach czasowych — przeszłości, teraźniejszości, przyszłości i w czterech obszarach — regionalnym, polskim, europejskim, globalnym oraz w trzech sferach — aksjologiczno-poznawczej, emocjonalnej, praktycznej” (Cz. Banach, 2007, s. 1).

STRUKTURA SŁOWACKIEGO SYSTEMU EDUKACYJNEGO

Aktem prawnym regulującym strukturę systemu oświaty na Słowacji jest Ustawa o systemie szkół podstawowych i średnich z 1984 r., z poprawkami (P. Gąsiorek, 2006, s. 788).

Ponadto, na Słowacji, podobnie, jak w innych krajach Unii Europejskiej, zarówno dla potrzeb ujednoczenia, jak i usystematyzowania nazewnictwa struktur edukacyjnych, UNESCO opracowało klasyfikację ISCED (International Standard Classification of Education), czyli Międzynarodową Standardową Klasyfikację Kształcenia. Na poszczególnych szczeblach kształcenia, w odniesieniu do wymiaru czasu pracy nauczycieli, elementarną jednostką klasyfikacji w ISCED jest program kształcenia, rozumiany jako zestaw bądź też ciąg działań edukacyjnych, organizowanych po to, aby osiągnąć zdefiniowany na wstępie cel. To właśnie treść kształcenia stanowi podstawę do zakwalifikowania określonego programu kształcenia do jednego z poziomów kształcenia w klasyfikacji ISCED. W najnowszej klasyfikacji ISCED wyodrębnia się następujące poziomy edukacyjne:

- ISCED 0 — wychowanie przedszkolne,
- ISCED 1 — kształcenie podstawowe lub pierwszy etap edukacji podstawowej,
- ISCED 2 — szkoła średnia I stopnia,
- ISCED 3 — szkoła średnia II stopnia,
- ISCED 4 — kształcenie powyżej średniego (np. policealne), jednak nie jest ono tożsame z kształceniem wyższym,
- ISCED 5 — to pierwszy etap kształcenia wyższego, jednakże nie prowadzi on w sposób bezpośredni do zaawansowanych kwalifikacji badawczych,
- ISCED 6 — jest to drugi etap kształcenia wyższego, którego ukończenie skutkuje uzyskaniem kwalifikacji badawczych (D. Dziewałuk, 2009).

Edukacja dzieci na terenie Słowacji rozpoczyna się w wieku 3 lat w przedszkolu (słow. *materska škola*), trwa do 6. roku życia dziecka i jest nieobowiązkowa. Podczas pierwszych lat dzieci uczą się rysować, recytować, śpiewać, poznają kolory, liczby. W wieku 5 lat poznają kształty, dni tygodnia, miesiące (por. M. Miňová, 2013). W strukturze krajowego programu edukacyjnego dla przedszkoli ISCED 0 zostały wymienione następujące obszary edukacyjne: język i komunikacja, matematyka i praca z informacją, człowiek i przyroda, człowiek i społeczeństwo, człowiek i praca, kultura i sztuka, zdrowie i ruch (M. Mazińska-Szumaska, 2004). M. Miňová przedstawia natomiast szczególne zadania edukacji przedszkolnej na Słowacji. Są to: zwiększenie aktywności społecznej i zaangażowania dziecka, przygotowanie dziecka do jego odpowiedniej postawy wobec wiedzy i nauki, wspieranie rozwoju indywidualności dziecka, przekazanie pozytywnej podstawy wobec kultury publicznej, rozwijanie gotowości szkolnej (M. Miňová, 2013). W odniesieniu do indywidualnego i społecznego znaczenia edukacji kluczową wydaje się tu rola nauczyciela przedszkola, ponieważ przygotowuje on dziecko do tego, aby mogło pójść w dalszą drogę edukacji.

Następnie słowackie dzieci rozpoczynają naukę w szkole podstawowej w wieku 6 lat, która trwa 9 lat — do 15. roku życia. Edukacja szkolna realizowana jest w dwustop-

niowym podziale kształcenia 4+5 czyli pierwszy etap trwa cztery lata (słow. *základná škola*), natomiast drugi pięć lat) (M. Mazińska-Szumka, 2004).

Przedmioty obowiązujące w pierwszym etapie kształcenia to: matematyka; język słowacki, nauka o środowisku oraz społeczeństwie, biologia, chemia, nauka o ojczyźnie, muzyka, religia lub etyka, plastyka, wychowanie fizyczne (...) Nauczyciel na koniec roku szkolnego w klasie I przygotowuje świadectwo, w którym zawarta jest opinia na temat danego ucznia. Podsumowuje ona jego pracę podczas zajęć lekcyjnych w ciągu całego roku szkolnego. Ocena może być wyrażona w następujący sposób: bardzo dobre wyniki w nauce, dobre wyniki w nauce, słabe wyniki w nauce. W sytuacji, kiedy uczeń otrzyma informację o słabych wynikach, jest to równoznaczne z powtórzeniem klasy I (...) W klasach II–IV istnieją dwa warianty oceniania. Nauczyciele oceniają uczniów według oceny kształtującej, która dotyczy przedmiotów wychowawczych i nieobowiązkowych. Natomiast z pozostałych przedmiotów stosują ocenę sumaryczną w skali od 1 do 5, gdzie 1 to ocena najwyższa, a 5 najniższa. Na końcu każdego semestru (są dwa semestry) otrzymują sprawozdanie na temat ich postępów w nauce (P. Gąsiorek, 2006, s. 792).

Słowacka edukacja po ukończeniu IV, VI lub VIII klasy umożliwia uczniom, tym z najwyższymi wynikami w nauce, kontynuowanie kształcenia w 4-letnich gimnazjach (to rodzaj szkoły ogólnokształcącej, która przygotowuje uczniów do podjęcia nauki na uniwersytecie lub wyższej szkole zawodowej) (P. Gąsiorek, 2006).

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI NA SŁOWACJI

Wielokrotnie podkreślono, że w łączącej się Europie coraz większego znaczenia nabiera problem odpowiedniego wykształcenia nauczycieli. Wszystkie kraje unijne zwracają uwagę, że kształcenie nauczycieli powinno osiągnąć poziom akademicki. Dlatego w wielu krajach wydłuża się proces kształcenia pedagogiczno-metodycznego. Wszystko po to, by nauczyciel był dobrze przygotowany do wykonywania zawodu (L. Malinowski, 2004; por. B. Kasáčová, B. Kosová, I. Pavlov, B. Pupala, M. Valica, 2006).

Na Słowacji kształcenie nauczycieli obejmuje dwa składniki: ogólny, który odnosi się do opanowania tych przedmiotów, których nauczyciel ma zamiar nauczać po uzyskaniu kwalifikacji zawodowych oraz pedagogiczny, rozumiany jako przygotowanie pedagogiczne, zapewniające przyszłym nauczycielom umiejętności praktyczne i teoretyczne, jakie są konieczne do nauczania. Co więcej — składnik pedagogiczny obejmuje również praktyki szkolne (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013).

W zależności od połączenia wyżej wskazanych składników, można wyodrębnić dwa modele kształcenia nauczycieli. Pierwszy z nich, to tak zwany model równoległy, który zakłada, że składnik ogólny jest realizowany w tym samym czasie, co składnik pedagogiczny. Inaczej mówiąc, już od początku kształcenia wyższego, kandydaci na nauczyciela biorą udział w przygotowaniu pedagogicznym. Aby można było podjąć kształcenie, które byłoby zgodne z modelem równoległym, należy posiadać świadectwo ukończenia szkoły średniej II stopnia, a niekiedy zaświadczenie o predyspozycjach do kształcenia na poziomie wyższym i w zawodzie nauczyciela. Natomiast model drugi — etapowy — zakłada, że składnik pedagogiczny będzie realizowany dopiero po ukończeniu składnika

ogólnego. W praktyce oznacza to, że najpierw kandydat na nauczyciela musi uzyskać tytuł zawodowy lub stopień naukowy, by móc odbywać przygotowanie pedagogiczne. W tym przypadku przygotowanie pedagogiczne będzie stanowiło odrębną fazę. Na Słowacji model równoległy jest jedyną formą zdobycia kwalifikacji do nauczania na wszystkich poziomach kształcenia (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013).

W większości krajów Unii Europejskiej, żeby nauczać na poziomie przedszkolnym należy posiadać wykształcenie wyższe z tytułem licencjata, którego zdobycie trwa od 3 do 4 lat. Na Słowacji kwalifikacjami, które w zupełności wystarczą do pracy w przedszkolu jest wykształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia (ISCED 3) lub wykształcenie policealne (ISCED 4). Nauka w tych szkołach trwa zazwyczaj od 2 do 5 lat. Zatem na Słowacji wychowawcy w przedszkolach nie muszą podejmować studiów wyższych, nie są również prawnie zobowiązani do podejmowania kursów doskonalących. Jednak istnieją inne, alternatywne ścieżki kształcenia przygotowujące do pracy w przedszkolach dla osób pragnących uzyskać wyższe wykształcenie, tj. trzyletnie studia na poziomie ISCED 5 (stopień licencjata) lub kontynuacja kształcenia wyższego na studiach magisterskich (zazwyczaj dwa lata). Tygodniowy czas pracy wychowawcy przedszkolnego wynosi 28 godzin (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013).

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku osób, które chcą pracować w szkole podstawowej (ISCED 1) na etapie edukacji wczesnoszkolnej. Na Słowacji muszą posiadać one studia wyższe z tytułem magistra. Priorytetem jest przygotowanie pedagogiczne, które zapewnia przyszłym nauczycielom umiejętności teoretyczne i praktyczne, niezbędne w pracy nauczyciela. Oprócz zajęć z psychologii, dydaktyki i metod nauczania obejmuje praktyki szkolne. Wymiar przygotowania pedagogicznego może być określany przez poszczególne placówki kształcące w przypadku, kiedy posiadają one pełną autonomię (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013).

Na Słowacji, w czasie trwania studiów, szczególny akcent kładzie się na kształcenie ogólne i psychopedagogiczne. Główne założenia to:

- powiązanie wiedzy teoretycznej z metodyczną (znajomość podstawy programowej, standardów egzaminacyjnych) i z praktyką;
- kształcenie w zakresie dwóch lub kilku kierunków pokrewnych, integracja przedmiotowa;
- wprowadzanie metod aktywizujących, motywujących uczniów, innowacji przedmiotowych;
- dobór odpowiednich szkół i nauczycieli-opiekunów praktyk oraz czasu praktyk, należyte wynagrodzenie opiekunów praktyk; rzetelna analiza praktyk w uczelni i w szkole;
- dobra organizacja warsztatu pracy studenta, planu dydaktycznego, samodoskonalenia (T. Olearczyk, 2013, s. 74–75).

Dodatkową obowiązkową częścią przygotowania do zawodu słowackiego nauczyciela jest szkolenie praktyczne, które odbywa się w realnym miejscu pracy (tzw. praktyki szkolne). Są one bezpłatne i trwają zazwyczaj kilka tygodni. Ponadto są one nadzorowane przez mentora (najczęściej przez nauczyciela ze szkoły, w której się odbywają) i podlegają okresowej ocenie przez nauczycieli akademickich. Długość praktyk pedago-

gicznych w ramach kształcenia nauczycieli przedszkoli (ISCED 0) i szkół podstawowych (ISCED 1) wynosi 110 godzin zegarowych (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015).

Tak na przykład, na Wydziale Pedagogicznym (słow. *Pedagogická fakulta*) Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (słow. *Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici*) wprowadzające praktyki pedagogiczne są realizowane w drugim semestrze w wymiarze jednej godziny tygodniowo. Student poprzez bezpośrednią obserwację poznaje edukacyjną rzeczywistość przedszkola i szkoły podstawowej, ma możliwość porównywania i analizy konkretnych zjawisk edukacyjnych, działania w sytuacjach pedagogicznych.

Na czwartym semestrze studenci rozpoczynają śródroczne praktyki dydaktyczne w szkole podstawowej w zakresie trzech godzin tygodniowo, odpowiednio 39 godzin. Celem praktyk pedagogicznych jest połączenie teoretycznych informacji z praktyką w szkole podstawowej. Student zdobywa doświadczenie związane z prowadzeniem działalności edukacyjnej jako asystent nauczyciela szkoły podstawowej.

Kolejnym rodzajem praktyk jest praktyka ciągła. Na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy studenci wybierają szkołę i odbywają praktykę w ciągu pięciu tygodni podczas semestru siódmego. Studenci uczą się stosować wiedzę z dydaktyki w specyficznych warunkach szkoły. Rozpoznają warunki i sposoby planowania, realizacji i ewaluacji procesu nauczania. Codzienne praktyki wymagają codziennej współpracy między uczelnią, studentem, nauczycielem i uczniem. Praktyki rozpoczyna spotkanie inauguracyjne, w trakcie którego studenci zapoznają się z cechami klasy, z programem edukacyjnym szkoły i jej specyfiką. Konieczne jest, aby prowadzący praktyki pomógł studentom w zapoznaniu się z planami tematycznymi. Studenci wchodzi w relacje z dziećmi, poznają klasę szkolną, konsultują podstawową dokumentację pedagogiczną (program edukacyjny, roczny plan nauczania, plany tematyczne, przepisy wewnętrzne szkoły, arkusze ocen). Podczas analizy zalecane jest zapoznanie studentów z ich celami edukacyjnymi, skonfrontowanie planowanych działań, omówienie obecnych zasad zachowania w klasie i zaznajomienie z systemem oceniania, zwrócenie uwagi na możliwości rozwiązywania różnych sytuacji edukacyjnych. Podczas realizacji praktyki obowiązkiem studenta jest obserwowanie pracy uczniów jako podstawa do wnikliwej analizy. Swoje obserwacje odnotowują w arkuszach obserwacji, które następnie są omawiane podczas zajęć na uczelni. Na podstawie portfolio nauczyciel szkolny i akademicki oceniają doświadczenie w nauczaniu i na tej podstawie formułują ostateczną ocenę z praktyk pedagogicznych (*Pedagogická prax v ŠP Predškolská a elementárna pedagogika Bc.*, 2015; por. R. Burkovičová, 2011; por. I. Rochovská, B. Akimjaková, 2011).

Nauczyciele szkół podstawowych muszą zatem zdobyć praktyczne doświadczenie, a następnie obronić pracę magisterską i zdać państwowy egzamin końcowy (B. Muchacka, 2013).

PROFIL ABSOLWENTA WYBRANYCH KIERUNKÓW PEDAGOGICZNYCH
NA PRZYKŁADZIE UNIWERSYTETU MATEJA BELA
W BAŃSKIEJ BYSTRZYCY (*PEDAGOGICKÁ PRAX V ŠP PREDŠKOLSKÁ
A ELEMENTÁRNA PEDAGOGIKA Bc.*, 2015)

Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy w Katedrze Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej (słow. *Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky*) oferuje studia na poziomach: 1. stopnia Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, licencjat (słow. *Predškolská a elementárna pedagogika Bc.*) i 2. stopnia Kształcenie nauczycieli szkół podstawowych, magister (słow. *Učiteľstvo pre primárne vzdelávanie Mgr.*).

Absolwent studiów 1. stopnia Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna jest w stanie zaprojektować środowisko edukacyjne w obiektach przedszkolnych oraz poprowadzić zajęcia rekreacyjne dla dzieci w młodszym wieku szkolnym. Jest w stanie wdrażać programy edukacyjne z poszczególnymi grupami dzieci.

Absolwent studiów 2. stopnia Kształcenie nauczycieli szkół podstawowych może być nauczycielem w szkole podstawowej. Posiada umiejętność projektowania działań edukacyjnych. Dysponuje wiedzą teoretyczną z podstawowych aspektów i procesów socjalizacji i wychowania, zna konteksty kulturowe, antropogenezę i jej psychologiczne interpretacje. To ukierunkowanie i treści kształcenia ogólnego, podstawowego może skutecznie przekształcić w cele edukacyjne. Absolwent otrzymał także odpowiednią wiedzę w zakresie organizacji i zarządzania edukacją oraz wiedzę na temat metod badawczych i rozwoju w dziedzinie edukacji. Zrealizowane badania edukacyjne zakończone są obroną pracy magisterskiej i egzaminem końcowym przed komisją egzaminacyjną. Komisja egzaminacyjna składa się z przewodniczącego i co najmniej dwóch członków, którzy są pracownikami uczelni. Przewodniczącego komisji egzaminacyjnej i jego pozostałych członków powołuje Rektor Uniwersytetu.

Warto nadmienić, że Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy proponuje studia doktoranckie, które pozwalają uzyskać stopień naukowy. Absolwent studiów doktoranckich z zakresu pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej wykonuje projekt koncepcyjny poparty badaniami na rzecz rozwoju edukacji. Rozumie szersze zagadnienia filozoficzne, społeczne, psychologiczne, a także koncepcje teoretyczne modeli pedagogicznych realizowanych w przedszkolach i szkołach podstawowych na poziomie elementarnym i ich zastosowania edukacyjne.

ZAKOŃCZENIE

Określenie sposobów kształcenia nauczycieli wczesnej edukacji jest szczególnie istotne, gdyż to jak zostaną oni wykształceni decyduje o tym, jak będą kształcić dzieci, które w przyszłości będą budować społeczeństwo i państwo — to od ich wiedzy, umiejętności i postaw zależy ich kształt. W konstruowaniu współczesnych koncepcji kształcenia nauczycieli należy brać pod uwagę historię i to jak kształcono w dawnych czasach (sukcesy i niepowodzenia), warunki ekonomiczne, ale także społeczne i prawne w danym

państwie, między państwami wytyczne, w których określone są sylwetki absolwentów kierunku pedagogicznego oraz problemy, jakie będzie musiał rozwiązywać nauczyciel w społeczeństwie informacyjnym. Kształcenie nauczycielskie w krajach Unii Europejskiej, w tym na Słowacji powinno

czerpać inspiracje z nowych celów i kierunków edukacyjnych, uwzględniając przygotowanie do zmiany społecznej i edukacyjnej oraz ukazywać istotę i cechy krytyczno-kreatywnej doktryny edukacji szkoły, żeby nauczyciele umieli sprostać aktualnym i nowym wyzwaniom czasów wielkiej zmiany społecznej i oczekiwaniom społecznym oraz potrzebą dzieci (J. Szempruch, 2013, s. 55).

BIBLIOGRAFIA

- Banach Czesław (2007), *Wartości w systemie edukacji*, „Konspekt”, nr 1.
- Burkovičová Radmila (2011), *Vzdělávací postupy v přípravě budoucích učitelů mateřských škol v ČR*, „Scientific Bulletin of Chełm, Section of Pedagogy”, nr 1.
- Czaja-Chudyba Iwona (2013), *Osobowe i profesjonalne uwarunkowania aktywności twórczej nauczyciela*, [w:] *Kompetencje kreatywne nauczyciela wczesnej edukacji dziecka*, red. Irena Adamek, Józefa Bałachowicz, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Deklaracja Bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie http://ekspercibolonscy.org.pl/sites/ekspercibolonscy.org.pl/files/1999_PL_Bologna_Declaration.pdf
- Dziewulak Dobromir (2009), *Wymiar czasu pracy nauczycieli w wybranych państwach Unii Europejskiej*, „Analizy — Biuro Analiz Sejmowych”, nr 13 (21).
- Filová Hana (2001), *Standard a inovace studijního programu v přípravním vzdělávání učitele primární školy*, [w:] *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpurný systém*, red. Eliška Walterová, Pedagogická fakulta UK, 2. díl, Praha.
- Gąsiorek Przemysław, *Słowacki system szkolny*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5, red. Tadeusz Pilch, Warszawa 2006.
- http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/europa/grupa_wyszehradzka
- Kasáčová Bronislava, Kosová Beata, Pavlov Ivan, Pupala Bronislav, Valica Miroslav (2006), *Profesijný rozvoj učitel'a*, Metodicko-Pedagogické Centrum v Prešove, Prešov.
- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2013), *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe*, (Kluczowe dane dotyczące nauczycieli i dyrektorów szkół w Europie), Raport Eurydice, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2015), *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies* (Zawód nauczyciela w Europie: praktyka, percepcja, polityka), Raport Eurydice, Publications Office of the European Union, Luksemburg.
- Malinowski Ludwik (2004), *Edukacja nauczycieli w Europie*, „Nowa Szkoła”, nr 1.
- Mazińska-Szumská Magdalena (2004), *Polityka edukacyjna Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Miňová Monika (2013), *Predprimárna edukácia v súčasnom slovenskom edukačnom kontexte*, „Pedagogika Przeszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 1.
- Miňová Monika (2013), *Tvorivosť a diéta predškolského veku*, „Pedagogika Przeszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 2.
- Muchacka Bożena (2013), *Kształcenie i doszktałcanie nauczycieli edukacji przedszkolnej i szkolnej w zakresie pracy z dzieckiem zdolnym na Słowacji i w Polsce (Porównania i wnioski)*, [w:]

- Nauka — sztuka — edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, red. Joanna Aksman, Wydawnictwo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków.
- Novotná Erika, Portik Milan (2007), *Priprava učiteľa na edukáciu sociálne znevýhodnených žiakov*, Grafotlač, Prešov.
- Olearczyk Teresa (2013), *Kształcenie nauczycieli na Słowacji i w Polsce*, [w:] *Nauka — sztuka — edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, red. Joanna Aksman, Wydawnictwo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków.
- Pedagogická prax v ŠP Predškolská a elementárna pedagogika Bc.*; <http://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-elementarnej-a-predskolskejpedagogiky/pedagogicka-prax/pedagogicka-prax-v-sp-predskolska-a-elementarna-pedagogika-bc.html>
- Rochovská Ivana, Akimjaková Beáta (2011), *Projekt výskumu prírodovednej Gramotnosti študentov odboru predškolská a elementárna pedagogika*, „Scientific bulletin of cheľm, section of pedagogy”, nr 1.
- Švec Vlastimil (2001), *Zdokonalování přípravného vzdělávání učitele*, [w:] *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podporný systém*, red. Eliška Walterová, Pedagogická fakulta, Praha.
- Szempruch Jolanta (2013), *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Szkolak Anna (2014), *Kompendium kandydata na nauczyciela wczesnej edukacji*, Wydawnictwo Attyka, Kraków.
- Szkolak Anna (2013), *Mistrzostwo zawodowe nauczycieli wczesnej edukacji. Istota, treść, uwarunkowania*, Wydawnictwo Attyka, Kraków.
- Vašutová Jaroslava (2001), *Kvalifikační předpoklady pro nové role učitele*, [w:] *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podporný systém*, red. Eliška Walterová, Pedagogická fakulta, Praha.

Anna Szkolak-Stępień

THE TRAINING OF PRESCHOOL AND EARLY CHILDHOOD EDUCATION TEACHERS IN SLOVAKIA

Summary

In the European Union does not apply a uniform system of education and competence in this area belong mainly to the Member States. The educational systems in different countries vary in ways which results from the different traditions of teaching. This article presents the training of preschool and early childhood education teachers in Slovakia. Presentation of this issue as an Slovakia has been conditioned by its close proximity, similar geopolitical considerations, but mainly the fact of common history, traditions, culture, science and education. Slovakia is one of four countries of Central Europe — next to Polish, Czech republic and Hungary, which are informal regional form of cooperation within the framework of the so-called Visegrad Group (V4).